Boeing şirketinin ürettiği Boeing Max tipi uçak kısa sürede iki kere düştü ve toplam 350 kişi hayatını kaybetti. Çok sayıda ülke bu tip uçakları seferden kaldırdıkları gibi kendi hava sahalarına girişlerini de yasakladılar. Öyle ya uçağın nereye düşeceği belli değil, bakarsınız kentin ortasına düşer…

Kazanın kesin nedeni henüz belli değil ama önemli bulgulara ulaşıldı. Düşen ilk uçak ile daha sonra düşen ikinci uçağın uydu fotoğrafları önemli benzerlik içeriyor: uçağın burnu aşağıya dönüyor, pilotların tersi yöndeki çabaları sonuç vermiyor ve uçak düşüyor.

Buradan çıkan sonuç, Boeing firmasının uçağa yeni bir yazılım eklemesi nedeniyle kazaların olduğu yönündedir. Bu yazılım kalkıştan sonra uçağın burnunu yere çeviriyor ve pilotları da devre dışı bırakıyor.

Burada uçakların düşmesinin yanı sıra otomasyona gidişte ortaya çıkabilecek önemli sorunlar da görülebiliyor.

Otomasyonu sağlayan makine şu veya bu nedenle şaşırdı mı, insanın onu düzeltebilecek konumda bulunması gerekiyor. İnsan devre dışı bırakılmışsa uçağın düşmesi kaçınılmaz oluyor.

Tam otomatik kara araçları var, mesela metrolar… Birkaç kentte şoförsüz çalışan otomatik metrolar gördüm ama buradaki durum uçaktan çok farklıdır. Metro tek hat üzerinde gidiyor ve karşıdan gelen de bulunmuyor.

Bir uçağın nasıl manevra yapacağı ise o sırada havaalanı civarındaki uçakların konumuna bağlıdır ve bu konuda çok sayıda seçenek bulunur. Pilotlar kulenin de yardımıyla uçağı uygun rotada hareket ettirirken bazı otomatik aletlerden faydalanırlar ama bu aletler uçağı tek başlarına yönetecek özellikte değildir.

ABD’de şoförsüz uzun kamyonlar kullanılıyor. Bir yerden yük yükleniyor ve dümdüz gidip hedefe ulaşıyorlar. Kamyon belirli bir yolu düz gitmek üzere programlanmıştır, benzer anlayış uçak için uygulanamaz.

Şoförsüz otomobil bile yapılamıyor. Böyle bir otomobil tenha yollarda gidebilir ama kent trafiğine giremez. Şunun unutulmaması gerekir: makine yüklenen ilgili program uyarınca hareket eder ve “kendisi sorun çözen, kendi kendine öğrenen makineler” büyük abartmadır. Makine karşılaştığı sorunun çözümü yüklenmiş programda varsa çözebilir yoksa ne yapacağını şaşırır. Ya saçmalar ya da programcı “dur” seçeneği de koymuşsa, durur.

Kapitalizmde otomatikleşme sürekli gelişiyor, son aşama için kapitalizm 4.0 deyimi kullanılıyor. Bu aşamada ücretli emeğin büyük oranda sona ereceği, bunun ise artı değer sömürüsünün ve dolayısıyla kapitalizmin sona ermesi demek olduğu belirtiliyor.

Bu belirlemelerin fazlasıyla abartma olduğunu belirtmek gerekiyor.

Eskilere gitmeye gerek yok, kapitalizmin 20. yüzyıl tarihine bakmak gerekir.

20. yüzyıl başında üretimde elektriğin kullanılması ve iş örgütlenmesinin değişmesi (Fordizm ya da akarbant sistemi), ardından 1970’li yıllardan başlayarak üretimin bilgisayarlaşması (otomasyonda büyük ilerleme demektir), robotların ortaya çıkması, robotların yaygınlaşması ve geliştirilmesi…

20. yüzyılın başından beri çalışma süresi kısaldı –ve bu büyük mücadelelerle elde edildi- ama yaşanılan büyük otomasyona rağmen çalışan sayısında büyük azalma olduğu söylenemez. Tersine kadın emeğinin de iş piyasasına yoğun olarak girmesiyle çalışan sayısının arttığı söylenebilir.

Otomatikleşmenin gelişmesi yeni işsizler yaratacaktır, burası açık ama aynı otomatikleşme yeni işler de yaratacaktır. Bunların başında programcıların sayısının daha da artması ve farklı

programlama türlerinin dolayısıyla uzmanlıklarının ortaya çıkması gelir. Daha gelişmiş programlama türleri daha gelişmiş bilgisayarları ve haberleşme sistemlerini gerekli kılar.

Basit bir örnek: cep telefonu haberleşmede devrim yaratarak mesela telgrafı ortadan kaldırdı, normal telefonların üretimini de hayli geriletti. Bunun yerini binlerce baz istasyonu ve milyonlarca cep telefonunun üretilmesi, bu telefonlar için gerekli uydu sistemlerinin geliştirilmesi ve yeni uyduların uzaya gönderilmesi aldı. Bazı çalışma alanları kaybolurken yeni alanlar ortaya çıktı.

Bu konularda abartmalara düşmemek için tarih bilgisinin yanı sıra teknik bilgi de mutlaka gereklidir. Bazı yayınevleri spekülatif yorumlar yapan kitaplara öncelik vererek kazanç yolunu bulmuşlardır ama bu kitapların ömrü pek uzun değildir.

Sadece internette değil kitap ve gazete dünyasında da büyük bilgi kirliliği bulunuyor. Filtreleme için gerekli ön bilgiyi edinmeden kolay yoldan bu bilgilerden hareketle kapitalizmin gelişmesini anlayacağınızı düşünmeyin. Başka konularda da durum aynıdır.

Boeing firmasının yeni model iki uçağının düşmesi uzmanları otomasyon konusunda ciddi düşüncelere götürecektir.